

Tiskové podklady pro dokument ODVAHA

Sběrný snímek vznikl v průběhu realizace stejnojmenné sochy Jaroslava Róny v letech 2014-2015. Svým stylem volného víceletého rozhovoru mezi dokumentaristou a sochařem navazuje na „Popis jednoho zápasu“, který o dvanáct let dříve vznikl během realizace pomníku Franze Kafky do Prahy.

Bronzový jezdecký pomník pro veřejný prostor je alegorií Odvahy. Moravské náměstí tak završilo svůj odkaz čtyř platónských ctností dobré obce, které jeho nové podobě navrhnul architekt Josef Hruša. Socha je dedikována Joštu Lucemburskému, markraběti moravskému.

Vznik pomníku provázala řada peripetií, léta soutěžení, mnoho diskusí v médiích. Samo město Brno prodělalo mnoho názorových rozepří, přestřelek politických, v lokálních tiskovinách i na přenosových vlnách. Realizace a samo odhalení sochy, která je svým významem nezřídka srovnávána s Myslbekovým svatým Václavem, byla mimořádnou prověrkou obecného dialogu o umění ve veřejném prostoru, mediálních reakcí na umění financované z veřejných prostředků i na komunikaci mezi politickou a uměleckou obcí v proměnách volebních období.

Malý dokumentární štáb v autorském obsazení – Pavel ŠTINGL v roli režiséra a Miroslav JANEK v roli kameramana – během dvouletého sběrného natáčení posunul rozhovory s Jaroslavem Rónou do širokého rámce úvah nejen nad dílem samým. V průběhu měsíců modelace jezdeckého pomníku se dialogy mezi dokumentaristou a výtvarníkem rozšířily na vztah sochaře a prostoru měst v proměnách politických režimů... vztah umění tradičního a konceptuálního... spolupráce sochařů a architektů v různých dobách či na odvahu současného autora proniknout do veřejného prostoru, demokratizovaného veřejnou diskusí hyperkritického ladění.

Snímek „Odvaha“ není obhajobou sochy ODVAHA. Je přirozenou povinností dokumentaristů být při vzniku něčeho zcela mimořádného, co se v současném umění odehrává.

Režie:	Pavel Štingl
Kamera:	Miroslav Janek
Zvuk:	Michael Míček, Matěj Němec, Vladimír Chrástil
Střih:	Tonička Janková, Jakub Voves
Dramaturgie:	Hana Jemelíková, Kateřina Ondřejková
Produkce:	Alice Tabery, Marta Hostinská, Jarmila Hoznauerová

Snímek byl podpořen Státním Fondem kinematografie.

Na koprodukcii se podílela Česká televize a společnost K2.

Přílohy:

krátké filmografie tvůrců

biografie Jaroslava Róny

průvodní zpráva Jaroslava Róny k soutěžnímu návrhu pro sochu Odvaha

rozhovor s režisérem Pavlem Štinglem

původní námět pro dokument

Profesní životopisy tvůrců

Pavel Štingl - stručná filmografie

Katedru Dokumentární tvorby FAMU ukončil v roce 1985 absolventským filmem o hledání etických přístupů mladých lékařů *Naučit se bát*.

S politickým převratem roku '89 začíná realizovat cyklus snímků ze zemí pádu železné opony: *Romania Libera a Quo Vadis, Romania...?* /oceněny na festivalu v Budapešti roku 1990/. Z války o Náhorní Karabach vznikl snímek *Země bez hrobů*. / Cena poroty na MTF v Hirošimě 1991/.

K velkým příběhům dvacátého století patří dokument z Albánie *Studentská láska*, portrét Josefy Slánské *Stará historie?*,

Pozdrav ze země, kde včera znamenalo zítra, /Hlavní cenu festivalu Prix Italia 1993./ *Quo Vadis, South Africa...?*

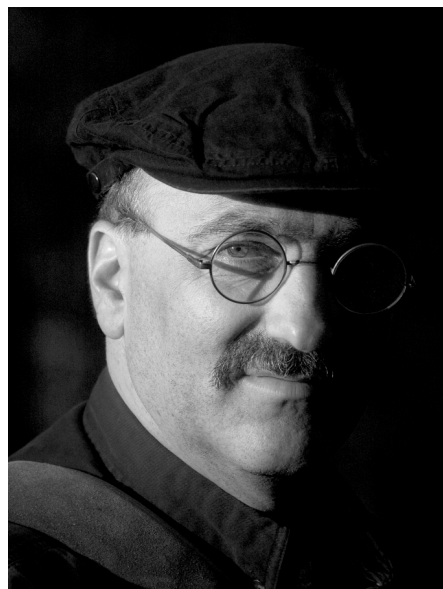
K osudům poznamenaným válkou patří příběh Jana Wienera, *Čtyři páry bot, Selhání, Tři kamarádky, Příběh trosečníků Patrie* /v roce 1998 byl film vyznamenán cenou FIAT/IFTA/, *Deník pana Pfitznera, O zlém snu* /oceněn hlavní cenou festivalu Japan Prix 2000/, *Druhý život Lidic, Jakou řečí mluví pánbůh...?*

V letech 2000–2004 vzniká celovečerní „ochotnický film“ *Mír jejich duši*.

Velké dokumenty posledních let: *Suchá Hora, dědina na konci trati* /hlavní cena festivalu Nadotek/. *Ghetto jménem Baluty* /nominace na Českého lva, dvě ceny na festivalech v Polsku/. Oba snímky roku 2008 dostaly cenu Trilobit. *Šil jsme u Kubiše*. Roku 2013 byl dokončen animovaný dokument *Eugéniové*.

Samostatným žánrem v biografii Pavla Štingla jsou multimedialní projekty pro muzea a památníky: *A nevinní byli vinni* - nová expozice Muzea Památníku Lidice, *Republika* - výstavní smyčky pro sezonní expozici Národního muzea, *PRVNÍ LINIE* výstava pro centrum DOX.

Snímky o umělcích a tvorbě otevírá portrét nevidomé výtvarnice Pavly Francové *Malování potmě*. V roce 2003 byl dokončen *Popis jednoho zápasu* o realizaci pomníku Franze Kafky. *Divadlo bláznivých dramat Borise Rösnera* vzniká roku 2006. *Cesta k cestě* o realizaci patnácti soch novodobé křížové cesty nedaleko Kuksu byla dokončena roku 2009.

Miroslav Janek

(* 3. ledna 1954, Náchod)
český dokumentární režisér,
kameraman a střiháč.

V letech 1969–1979 natočil téměř 40 krátkých filmů v Československu, od roku 1980 pracoval v USA jako střiháč a kameraman. Sám tam natočil kolem deseti autorských nezávislých filmů (*Visitor, Heroes, Little City in Space, Now I lay me*).

Spolupracoval s Geofreyem Reggiem jako střiháč na celovečerních dokumentech Qatsi trilogie: *Koyaanisqatsi, Powaqqatsi, Naqoyqatsi* a krátkometrážním *Anima mundi*.

Od roku 1993 pracuje pro Českou televizi na hodinových dokumentárních filmech, které získaly řadu ocenění: *Sedm deset Nečtiny, Zemský ráj, Nespatřené, Hamsa, já jsem, Previanti, Člověk a jeho pán, Bitva o život, Nachové plachty, Vierka*.

Ve svých dokumentech je spíš spoluhráčem svých hrdinů, než režisérem. Někdy u nich není jasná dějová linka, jsou spíš pásmy či kolážemi.

Od roku 1998 je stálým pedagogem FAMU.

K nejúspěšnějším dílům posledních let patří snímky *Občan Václav Havel, Olga, Evangelium podle Brabence*.

JAROSLAV RÓNA

- 27. 4. 1957 Narozen v
- 1963 až 1972 Základní devítiletá škola v Praze
- 1972 až 1975 Odborné učiliště Kara Hlinsko (obor kožešník)
- 1975 až 1978 Střední odborná škola výtvarná v Praze, Hollarovo náměstí
- 1978 až 1984 Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, obor sklářské výtvarnictví - prof. Stanislav Libenský
- 1984 spoluautor s T. Vorlem a režisér divadelní hry Malý nezbeda, divadlo Mimoza, stává se členem generačního divadelního hnutí Pražská pětka
- 1985 asistent prof. Libenského na letní sklářské škole - Pilchuck - USA
- 1987 hostující umělec na letní sklářské škole - Pilchuck - USA
- 1987 spoluzakládá uměleckou skupinu Tvrdohlaví
- 1989 realizuje čtyři malované vitraje Průřez zemskou kůrou, dům Oční optiky Praha
- 1990 realizuje monumentální mozaiky Noc a den, Nové Butovice - Praha
- 1991 realizace do architektury - plastika Oskar - Praha Jižní město
- 1992 realizace plastiky Labyrint, Hotel Minos beach - Kréta; Výtvarné řešení filmu Amerika podle F. Kafky, nominován na Českého lva
- 1994 realizace sochy - Rytíř s drakem - zámek Klenová u Klatov
- 1996 realizace sochy Sépie - zámek Klenová u Klatov
- 1998 výstava v Domě u Kamenného zvonu v Praze
- 2001 Vyhrává v soutěži na pomník spisovatele Franze Kafky; vytváří scénu ke hře F. Schillera - Úklady a láska do divadla Na zábradlí (režie J. A. Pitínský)
- 2003 odhalení pomníku Franze Kafky, získává Grand prix obce architektů; Vydává knihu kreseb a textů - Umanuté kresby (nakladatelství Torst)
- 2005 realizuje sochu Malý marťan, park Hadovka v Praze 6; je přijat na Akademii výtvarných umění v Praze jako vedoucí pedagog v oboru sochařství
- 2007 realizuje plastiku David a Goliáš na "Špalíček" v Chebu; Ilustruje novelu F. Kafky - Popis jednoho zápasu a získává ocenění bibliofilie roku od grafického spolku Hollar
- 2008 realizuje plastiku Mýtická loď na bratislavské nábřeží; realizuje plastiku - lampu do Liberce
- Každoročně naplní několik výstavních síní svými obrazy na autorských výstavách, několik let vyučoval na Akademii výtvarných umění

Praze

Jaroslav Róna: text pro soutěžní návrh

JEZDECKÁ SOCHA NA MORAVSKÉ NÁMĚSTÍ V BRNĚ

NA POČEST JOŠTA LUCEMBURSKÉHO

Rytíř na mohutném oři, v plné zbroji, tedy s brněním, štítem a kopím, je mytologickým symbolem, jenž spoluvytvářel ducha evropského středověku a je nositelem celé řady pozitivních hodnot, bez nichž by bylo nemožné si představit duchovní vývoj křesťanské Evropy. Jezdecká socha též odkazuje na římské jezdce, a antické kořeny evropské kultury. Ostatně jezdecké sochy zdobí většinu evropských měst a je velmi sympatické, že se i v Brně rozhodli připojit se k této tradici. Nebudu ani skrývat, že rytířské téma mi je velmi blízké, a zbýval jsem se jím často i ve své volné tvorbě. Samozřejmě, že nelze v současnosti zpracovat toto téma bez jistého nadhledu, s vědomím změny vztahů, posunu hodnot, i estetických a uměleckých proměn. Z tohoto důvodu jsem vytvořil sochu Rytíře jako symbol sochy Rytíře. Tento významový posun jsem docílil silnou vertikalizací obou figur, tedy koně i samotného jezdce. Chtěl jsem posunout Rytíře do bájných nebeských výšin, odkud ON přichází, když je nám nejhůře a potřebujeme jeho pomoc. Zároveň jsem záměrně poněkud popřel tradici pomníků významných velmožů ve zbroji, protože jsem Rytíři sklopil hledí. Rytíř se sklopeným hledím, který je připraven ke střetu s nepřítelem, je dle mého ideálním ztvárněním tématu Odvahy, jenž byl v záhlaví soutěže. Socha jezdce, jenž dosahuje až ke špičce kopí výšky osmi metrů, zároveň výborně dominuje Moravskému náměstí a neztrácí se vedle barokního kostela Sv. Tomáše. Dlouhé štíhlé sloupy koňských nohou budou přitahovat kolemjdoucí, aby se mezi nimi prošli a obdivovali mohutná kopyta bájného oře. Pod sochou se také budou moci Brňané schovat v případě deště. Silná vertikalizace sochy též poukazuje na evropský význam Jošta Lucemburského, jenž dosáhl tak významného postavení jako je Římský král, mezi evropskými aristokraty. Jako materiál pro sochu jsem zvolil bronz. Je to materiál klasický, odolný vůči počasí i vandalům a dá se v případě potřeby snadno opravovat. Umístění sochy bylo předem dáno, ale nemám k němu připomínku, myslím, že je pro sochu velmi vhodné.

Rozhovor režiséra Pavla Štingla k dokončenému snímku

V minulosti se mnou jako producentem a režisérem připravovaly různé distribuční firmy podklady pro veřejnou prezentaci. Připravovali jsme různé rozhovory jako podklad novinářům i festivalovým redakcím. Dnes, v chudé době pro dokumentární distribuci, jsem se rozhodl šetřit peníze Státního fondu kinematografie a rozhovor napsat sám se sebou sám...

Jak začala Vaše spolupráce s Jaroslavem Rónou?

Tvrdohlaví jsou moje školní generace. V té době jsme spolu měli společnou vojnu, tělocvik a jezdili na vodu a na hory. Hory nám ostatně zůstaly až do dnešních časů. Zajišťuje je Václav Marhoul - někdejší producent Tvrdohlavých pro celý náš staronový tým „Létajících pluhů“. Jednou - nedávno - což je v našich relacích asi patnáct let, jsem poměrně brzy ráno objevil Jaroslava Rónu v jídelně boudy Hájenka, jak si něco kreslí. On totiž nedospává podobně jako já. Povídal, že si připravuje sochu Otroka, tedy člověka, který za sebou táhne na řetěze kouli... Vylezl na stůl, aby mi předvedl, jak ta koule bude veliká, až bude bronzová.

Tak jsme se domluvili, že po horách zajdu za ním na hřbitov do ateliéru a on mi to poví do kamery a až bude Otrok na světě, tak to někde pustíme. Když jsem pak s kamerou přišel do jeho dílny na novém židovském hřbitově, tak měl v rukou obálku s vyrozuměním, že vyhrál veřejnou soutěž na Pomník Franze Kafky. A tak jsme se další tři roky bavili před kamerou o tomto jeho slavném jezdeckém pomníku.

Jezdeckém pomníku?

Ano, on to tak občas pracovně nazývá: Pan „K“ jede na prázdném kabátu... Ostatně jezdecký pomník je velikou metou sochařů, kteří vyznávají tradičnější přístup k tvorbě. Proto i ten pro Brno byl pro Jaroslava Rónu velikou prestiží a dá se říci životní metou.

Čili po tom prvním pomníku se rozumělo samo sebou, že budete natáčet Rónova životní veledíla?

To zase ne, on je příliš plodný autor a na to by asi fond kinematografie neměl prostředky a televize zase těch kulturních titulů tak moc dohromady nedá. Před lety jsme ještě roztočili nějaké záběry, když Jarda pracoval na lodi pro Dunaj. Tím to ale bohužel skončilo, protože tuto elegantní sochu asi Dunaj přijal s většími ovacemi než kulturní obec Bratislavy a tak se to obešlo bez filmové slávy.

Jakto že na film už nikdo nechtěl přispět?

Fakt je, že shánět peníze na sochy do veřejného prostoru je u nás asi stejně komplikované jako financovat velké dokumentární filmy. I když já osobně bych ukládal investorům za povinnost natočit sběrný film o něčem takovém, jako je monument pro náměstí významného města. Z Myslbekovy práce na svatém Václavu se dochovalo pouhých několik snímků a ty se po více než sto let neustále točí dokola. Myslím, že samozřejmou snahou města Brna by mělo být naplnit svůj magistrátní archiv záběry o vzniku nového pomníku dedikovanému markraběti moravskému.

Totíž myslel jsem si to až do doby, než jsem tento názor písemně přednesl panu primátorovi.

On neměl zájem o záběry s pracovním názvem „Rytíř pro Brno“?

Napsal, že je jistě dobré, že to dělám a že si mám požádat o některý z jejich kulturních grantů.

Požádal jste?

Ne, protože jejich nejbližší termín od této komunikace byl v době, kdy socha už měla být odhalena.

Kdo tedy nakonec snímek financoval?

Je to koprodukce společnosti K2, které na to přispěl Fond kinematografie a České televize. Na počátku ovšem, když byla socha zadána, tak měla průběh realizace snímat brněnská televize. Byli tam jednou a pak už je to moc nezajímalo. V pokročilém stádiu modelace mě Jaroslav Róna požádal, zda bych mu nemohl nějaké záběry pro archiv natočit já, že přispěje na kameramana. Tak se sochař stal vlastně v prvním kole producentem.

To znamená, že záměr natočit film nebyl původně Vaším námětem? Začal jste natáčet až na popud autora, jako na zakázku?

Ani tak, ani tak. Já jsem vlastně ani při těch prvních natáčecích dnech moc nepočítal s velkým dokumentem. Nejdříve to pro mne a snad i Míru Janku byl takový kulturní servis něčemu unikátnímu, co vzniká a hned tak se nebude opakovat. Brzy bylo jasné, že se nám před očima rodí socha mimořádného významu, ale ani v té době jsem ještě pro sebe neměl nějaký klíč na to, jak vedle sochy udělat film, který by byl skutečným dokumentem - tedy více než kronikou, reportáží o vzniku.

Co tedy rozhodlo?

Dvě věci: Já sám už jsem viděl vznikat více sochařských děl, ale toto je skutečně něčím větší. Nejen objemem a výškou. Práce na tomto objektu s sebou nesla mnoho pozoruhodných postupů, které znovuobjevovaly dávné odkazy o zrodu největších světových monumentů. Samo se to stočilo k uměleckému dějepis a konfrontaci dneška a mnoha různých časů minulých.

Byli jsme najednou svědky zrodu sochy - to je vždycky malý zázrak. Tato je navíc moderní i vtipná a přitom důstojná a také vzniká v tradičním procesu, kterým pracovali dávní mistři. Dařilo se zachytit všechnu tu nejistotu tvůrce a hledání postupů, které se mobilizují jen jednou za sto let. Materiál si sám začal říkat o zpracování ve větší koncepci, než je pouhé svědectví.

A ta druhá věc, kromě náhody s brněnskou televizí a materiálem, který si sám říkal...

Druhá, až desátá byla základní témata, o kterých jsem se s Jarkou začal programově bavit během natáčení nekonečných hodin modelace. Naše diskuse se posunuly od rytířů a dramatických detailů na koni ke vztahům sochařů a architektů v moderním městě, až k široké polemice o významu sochy v tradičním chápání soch pro dnešní svět a veřejný prostor. V určité fázi jsem si napsal stránku takových zásadních otázek, ke kterým jsem se pak ve vhodných chvílích vracel, a to byla budoucí koncepce dokumentu. Z projektu sběrného natáčení se najednou stala také generační výpověď, zamyšlení nad současným chápáním základních hodnot uměleckých, duchovních, morálních... fuj teď to skoro vypadá jako obecné klišé...

A není to klišé, dělat v dnešní době figurální sochu na náměstí historického města?

Není, pokud ta socha nese umělecký názor dnešní doby. A pokud tomu tak je, pak se otevírají témata, která i tato doba potřebuje. Nám skutečně chybí základní názor na základní hodnoty a ztrácíme úctu k věcem, které se odjakživa respektovaly a o kterých se až tak moc nepolemizovalo.

Jako že bychom se měli v jedenadvacátém století vrátit k hodnotám rytířství nebo se klanět Joštovi Lucemburskému a jeho morálce?

S Joštem je to trochu potíživé. Město Brno si bohužel dost včas neujasnilo, že zadávat sochu dvou významů není nikdy dobré. Markrabě moravský bohužel nebyl ideálním povahovým vzorem, jakkoli ve své době měl významné postavení.

Nicméně odvaha, velkorysost a tradiční respekt k rytířství, to naší době opravdu chybí. Také nám chybí osobnosti a vzory. Současná politická reprezentace vlastně daleko více odpovídá povahovým stránkám markraběte Jošta, o kterém historici hovoří více jako o pleticháři než nositeli odkazu jeho velkého strýce Karla IV.

Takže nadčasový odkaz je Jošt jako politický slalomář a archaickým přežitkem alegorie odvahy?

Nadčasový je respekt k základním hodnotám, ať už je po svém vyjadřuje Karel IV., prezident Masaryk, nebo Václav Havel. To byli pro mne ti rytíři různých epoch. Odvahou je v dnešní době navrhnout na významné náměstí sochu, která má tomu místu dělat čest stovky let. Otec vlasti přetvořil Prahu na moderní město z boží milosti a jeho půdorys vyznačil dle principu nejvyššího poznání své doby. Jeho vůli pak naplnili největší umělci doby. On je určil a byla to dobrá volba.

My dneska vyhlášíme na všechno veřejné soutěže, pak se všichni účastníci soudí o výsledek. Pak se ještě všichni handrkují o ceně. Poté se do toho všeho vloží novináři a z Platónské ctnosti je bulvární folklór. Nakonec se ještě vymění zastupitelstvo „královského města“, a jak to u nás chodí, tak se od všeho předešlého se okázale distancuje. Dokonce sám primátor ani nepřijde na odhalení „své“ nové desáté největší jezdecké sochy na světě a do médií pustí informaci, že pomník není jeho věcí - protože ji vlastně zdědil a že si na něj udělá názor až podle veřejného mínění.

O tom všem je ten film?

Ne, to jen provázelo naše natáčení. Ten film je o vzniku sochy, o tom všem, co musí dobrý autor cestou k soše na dobré místo - tedy Moravské náměstí města Brna, řešit. Ale když se to povede, tak o tom všem by mohl citlivý divák přemýšlet, až půjde z kina - třeba přes nějaké náměstí, kde socha ještě chybí.

Film se tedy bude distribuovat také v kinech?

Ano, artových, pak také kinokavárnách a klubech, ale určitě to nebude žádná masovka. Diváků, které přitahuje svědectví o zrodu uměleckého díla, u nás není až takové množství, buďme realisté. Ale i když tento typ dokumentu není hitem aktuální sezony, bude zajímat svůj okruh diváků i za deset let.

Tak jak se k široké veřejnosti - kromě umělecké smetánky, dostane ten morální apel všech hodnot vložených do sochy jménem Odvaha?

Veřejnost má především novou uměleckou hodnotu na významném místě. Brno má svou novou pýchu a symbol. Komu a jak rychle docházejí poselství jezdecké sochy rytíře, to si netroufám odhadovat, ale klidně to může trvat sto let. Bronz je naštěstí poměrně trvanlivý materiál. Pokud rytíře nepřetaví na hílzný do kulometů v nejbližší válce, tak vydrží hodně. No a film je k dispozici jako svědectví o vzniku. A jak bude stárnout, tak se stane cenným archivem o uměleckém názoru naší generace. Ta už má také na kahánku, ani jí nehrozí, že by se proměnila v nábojnici.

Nezapomínejme ovšem na roli České televize. Krom toho, že na dokument zásadně přispěla, bude jej vysílat a doufejme, že i reprízovat. Já věřím, že to pro ni nebyla špatná investice, protože Rytíř pro Brno je v pravém slova smyslu veřejnoprávní téma.

Pavel Štingl

Námět sběrného dokumentu o realizaci jezdecké sochy pro moravskou metropoli

Město Brno vykročilo novým směrem v kontextu své evropské identity. Po několika letech soutěžení byla jezdecká socha markraběte Jošta Lucemburka, mladšího bratra otce vlasti, zadána do realizace Jaroslavu Rónovi. Dlouhodobým dialogem s autorem nad tímto projektem navazují na deset let starý projekt dokumentárního sběrného snímku o vzniku pomníku Franze Kafky. Sběrné natáčení realizace osmimetrového jezdeckého pomníku začalo ve stádiu klasické modelace. Práce s hlinou byla dvouletým úsilím o definitivní podobu moderní a odvážné sochy pro dominantní místo historického města. Opakované setkávání s autorem jsme využili k široké diskusi o současném sochařství, o vztahu sochařů a architektů, o obecném vnímání role sochy ve městě a jeho veřejném prostoru.

Koncepce pomníku:

Jedná se patrně o pátou největší moderní sochu bronzového jezdce na světě. Monumentální plastika v moderním pojetí je velice vtipně hmotově navržena tak, aby mohla stát přímo na zemi bez podstavce, a přesto byla dominantní. Toho je dosaženo protažením nohou na téměř tři metry. Celá hmota se tak posunula do výšky, těžiště se zvedlo. Kopí moravského panovníka dosáhne téměř osmi metrů. Štít, jenž částečně kryje jezdce, propůjčuje postavě určité tajemství. Zároveň rytíři dodává antickou či snad až egyptskou symboliku bojovníka. Přilba je tvarována jako zobák dravce.

Téměř roční práce v ateliéru na hliněném modelu byla plná dramatických okamžiků, které odpovídají především mimořádnému objemu jezdce s tělem koně i mimořádné výšce objektu, úměrné jeho protaženým nohám. Sádra z modelu několikrát upadla v celém bloku, musela se měnit základní nosná konstrukce.

Modelace horní části těla bez nohou připomíná technologii výroby monumentálních středověkých soch, které se také realizovaly po jednotlivých kusech. Napětí autora, který z prostorových důvodů nemá šanci vidět sochu v celku dříve než ve druhém stádiu sádrové modelace, je pro filmaře dlouhodobým dramatem v časové zkratce. Ve fázi odlévání sochy do sádry bylo třeba změnit ateliér. Objekt těchto rozměrů se do stodoly, kde vznikly pomníky do maximálního rozměru Franze Kafky, nevešel. Jaroslav Róna pro dokončení Jošta představil svůj venkovský depozitář, ve kterém se jednotlivé díly sádrových komponentů postupně poskládaly a pak, v průběhu nesmírně dramatického dne, bylo tělo jezdce na koni jeřábem vyzvednuto na nohy výšky 2,70 metru. K tomuto účelu se musela rozebrat střecha, aby měl jeřáb nezbytný manipulační prostor.

Monument zcela zaplnil obrovskou stodolu na výšku. Korekce modelování v hliněné podobě dostaly další dramatický význam obcházením sochy na pojízdném lešení v exponované výšce. Úpravy na figuře znamenaly pracovat na horolezeckém úvazku ve výšce šesti až osmi metrů. V této fázi docházelo ke korekcím jednotlivých hmot a vztahů na těle jezdce i koně.

Je třeba si uvědomit, že pouhá změna velikosti jednoho kopyta koně, znamená spotřebu v řádech celých pytlů sádry. Z původního záměru sběrného natáčení monumentální bronzové sochy se postupným dialogem nad vznikajícím dílem začalo rodit spontánní zamyšlení na pokračování o sochách ve veřejném prostoru.

Po nějaké době jsme rozhovorům nad jezdeckým motivem rytíře pro město jedenadvacátého století dali už konkrétnější osnovu. Tak se z původního sběrného natáčení o monumentální plastice, vyvinula širší umělecká polemika o dnešní roli sochy v postmoderním světě, o vztahu sochaře a architekta ve vnímání prostoru a vize budoucího města. Vzhledem k našim dlouholetým vztahům s Jaroslavem Rónou nemáme problém hovořit velice otevřeně jak o

tvůrčích, otázkách, tak o významech, které se pod velikými pomníky dají řešit. Nabízí se tedy šance vytvořit mimořádný dokumentární snímek o velkém uměleckém díle v širokých souvislostech... Nikoli akademický, ale poutavý dialog nad tvůrčím procesem mezi sochařem, filmařem a historií, to vše na pozadí výtvarně kongeniálních obrazových nápadů Míry Janka. Dialog filmařů s výtvarníkem, kterého můžeme dlouhodobě považovat za významného rétora své generace, má své místo ve volné řadě snímků natáčených podobnou metodou sběrného rozhovoru nad zázrakem zrodu uměleckého díla... Tím byl v mé vlastní tvorbě již zmíněný „Popis jednoho zápasu“ o Pomníku Franze Kafky s Jaroslavem Rónou už před deseti lety. Následovala „Cesta k cestě“ se skupinou sochařů vytvářející nedaleko Kuksu kontemplativní cyklus novodobé variace na křížové cesty, podle zadání Vladimíra Preclíka. Podobným tvarem byl také záznam dokončení pomníku Gustava Mahlera pro Jihlavu od Jana Koblasy.

Snímek o rytíři Joštovi, natáčený již druhým rokem, dostal širší společenský význam, než předpokládal původní záměr.

Natočené polemiky jsou více než intelektuální polemikou vyhraněných milovníků moderního umění. Liberalizace obchodu s uměním a komerce současného světa míchá hodnoty a obchod nastavuje nová klíše. Zlevňování technologických postupů umožňuje daleko více než kdykoli dříve investovat do finalizace monumentálních objektů v klasických materiálech. Přesto skutečných hodnot vznikne každý rok o celém světě jen hrstka - podobně jako tomu bylo odnepaměti. Motiv Markraběte moravského v moderním provedení je také dobrým vodítkem pro hledání určitých nadčasových hodnot v době, která atakuje obecný vkus reklamními kampaněmi, kdy se vrcholnou uměleckou kvalitou stávají různé lesklé vozy, kdy nad uměleckým záměrem nezřídka vítězí forma lehce dosažitelná moderními technologiemi. Co je stále a co pomíjí také patří k polemice o umístění sochy ve veřejném prostoru. Snad nikdy se o způsobu prožívání města nehovořilo tak aktivně, jako v posledních dekáдах. Do sochařova jazyka nezřídka vstupují architekti s přímou zakázkou, často nahradí roli sochy na architektonickém objektu tím, že sám objekt je socha. Sochař se stává designérem, architekt sochařem, dům sochou, socha zadáním v komerčním dialogu.

Témata pro diskuse při natáčení:

- **Změna vztahu architektury a soch...** dříve byly sochy na významných budovách něco samozřejmého, dneska se šetří. Navíc se architekti rozhodli realizovat objekty jako sochy...
- **Základní funkce pomníku se rozpadla.** Postmodernismus pomníkem trochu pohrdá. Konceptualismus nezná ten pojem. Naproti tomu jsou tradice. Ta pro pomník je tisíciletá.
- **Polemika o tradičním významu soch...** do jaké míry má sloužit tradičním podobenstvím ... religiozita, mocenské objekty, totalitní symboly monumentálního realismu. Ve 20. století se přidá ještě privátní oblast uměleckých zakázek. K těm movitějším patří i sochařská díla. Nastupuje početnější produkce a s ní devalvace obecných hodnot.
- **Sochařství v proměně doby – krátké a věčné životy**
... díla dříve realizovaná na věky se proměnila v potřebu přechodných kulis, které se dají využít třeba na výstavách typu EXPO. Je to vlastně jakási sochařská publicistika. Sochy dnes vedou krátkodechý dialog. A také jsou často jako spotřební zboží přijímány.
- **Materiály stále a přechodné,** umění měkké a trvalé. Nová doba patří komputérům – Michal Hausmayer vytváří na počítači celý nový svět. Nahradí 3D tiskárna ruční modelaci?
- **Strach a tréma versus falešné sebevědomí uměleckého vyjádření.**
Role řemesla... experiment za každou cenu, snaha o vyjádření banality, jako zrcadla světa.
- **Víra v dobrou komunikaci s prostorem...**

„Musíš mít víru .. já věřím, že to dokážu ovládnout, někdy pochybuju“. Víra je přežitým pojmem... Vyprázdněné duchovno však připravilo svět o tradiční motivy, kterým každý rozuměl ve významu.

- **Nadhled...** Když je člověk uvnitř umění, tak se těžko orientuje. Potřebuje vylézt na strom a rozhlédnout se. Veliká socha pro veřejný prostor má mnoho otazníků vzhledem k proporcím. Každé místo je jiné a každé je výlučné. Každé má více dobrých řešení, ale také mnoho špatných.

... některé úvahy se nám vracejí před kameru vícekrát, protože dozrávají jak v sochaři, tak v kontextu doby. Více než tři roky práce na soše reprezentuje období, během něhož se hodně věcí stane, hodně témat rozšíří a zase zanikne. Život ve veřejném prostoru se však drží v odborné i veřejné rétorice už půl generace a právě u nás poměrně akceleroje.

Ze sběrného dokumentu se tak nečekaně stává generační výpověď, reflexe doby, investorů, státní kulturní politiky. Hodnoty či prázdnota doby se tváří tvář tradičnímu, leč moderně pojatému motivu ukazují ve své přirozené banálnosti.

Jak dál s Rónovým Joštem?

Malá vernisáž sádrového modelu přivedla do autorova ateliéru osobnosti výtvarného světa. Spontánní společenská reakce na „setkání pod koněm“ pro Brno napověděla, že moderní socha se středověkým motivem nemá problém dialogu napříč žánry.

Pomník tak prodělal svůj první křest, spojený s vyznáním osobností umělecké odborné veřejnosti. V rozhovorech s nimi jsme rozšířili okruh témat také na zamyšlení nad pomníkovostí a potřebě rytířů v postmoderním světě. Následovala obvyklá malá smrt sochařského objektu před odléváním, kdy sádrový model skupina bronzířů s pilami rozřeže na malé kousky. Ty se nyní již celé měsíce odlévají do bronzu v klasické dílně. V lici huti Miloslava Vacka se pracuje tradiční metodou do pískové formy. Celé prostředí je velice výtvarné... Z prachu a dýmu se rodí jednotlivé pro laika zcela beztvaré kusy celkem nevzhledných součástí sochy. Nyní nastupuje cizelér a ten sérií technologií promění ježaté odlitky v součásti uměleckého díla. Jeho práce vyvrcholí několikaměsíčním skládáním očištěných střepů do podoby totožné s předešlým sádrovým modelem, jenž byl zdánlivě zničen pilami bronzířů.

Sestavování rytíře na koni z desítek zdánlivě nesourodých úštěpků se bude realizovat během léta tohoto roku. Nebude to proces krátký, ani jednoduchý. Milimetrové posuny s několikátunovým objektem jsou výrazem letité zkušenosti, a mimořádné koncentrace.

Pak nastane vrcholné drama instalace. V tomto případě ne jenom s ohledem na tíhu a objem, ale především v interakci s veřejným míněním, osobitostí brněnské povahy, rozpolcenosti umělecké a památkářské sféry postmoderního světa trpícího falešnou demokracií. Tato fáze bude samostatným dramatickým během v našem dvouletém sběrném natáčení. Dá se předpokládat, že bude z hlediska obecné polemiky v jistém smyslu střešní. Pro období „přijetí svého rytíře“ městem Brnem připravujeme samostatný cyklus natáčení přímo ve městě.

Připravujeme se oslovit řadu významných osobností o s nimi přímo na místě pokračovat v rozhovorech o roli sochy ve veřejném prostoru - o roli Jošta v Brně.

Materiál sběrného natáčení bychom rádi také využili k výstavní činnosti v podobě multimediálních výstupů a to nejen v geníích, ale také v muzeích, která řeší veřejný prostor jako fenomén.

Pavel Štingl, 6. dubna 2014